

אברהם ביליאם

רחוב המדרגות

אחד הספרים הפופולאריים ביותר שהפך ל"בש" סדר" ישראלית הוא ללא ספק "רוחב המדרגות" ליהודית הג' דל (*). ספר זה כבש את לב הקורא באשר ראה בו נטע הגדל באזור ביהו והוא כה זר לו ובלתי מובן גורם אכסוטי זה העלה את רחוב המדרגות ממבוק אטום של סמטאות דחויים לדרגת בעיה בוערת בתחומי הסוציולוגיה. כי השאלה הבינעדתית לובשת צורות שונות בארצות שונות, אם זי בעיה כושית או שאלה גזעית אחרת, אם זה באמריקה, מקסיקו, או דרום אפריקה.

בעיה חברתית זו קיימת גם אצלנו בדרות "ישראל השניה" אולם טרם מצאה את עיצובה האיכותי. גם יד סופרת יהודית הגדל, שהישפה את התהום הבינעדתית על רקע הפיה התודתית העזה רק להבליט אותה אבל לא עלתה לאותו גובה כוסר שיש בו כדי להורות לנו פתרון בציאות זו.

השאלה הגדולה שברחב המדרגות אמת מרה היא אלא בגלל חוסר סתרון נשאר ספרה של הגדל תלוש וקטוע. יצורי עטה מתנים את כאבם (מי בקול ומי בחשאי), רואים את התהום הרובצת ביניהם אך אין בהם העוז לצעוד צעד מכריע ונועז. גם אברהם בכר וגם אראלה דגן שנפשמ קשורה זו לזו — זרות סמויה אוספת אותם וגם בהם כקונת המהה ורתיעה המעידה כי בתת הכרחם הם יודעים ידיעה גמורה ומוהלטת שקיימת מחי צה בין "הגר" ובין "רחוב המדרגות".

אראלה — שיהודית הגדל מעי בירה אותה לפני עינוג בביקור ובדושם בעיר התודתית — יורדת במדי רגות ונתקלת בגלריה של סיפוסים מעבר השני, מציבה לתוך המבוך מתפעמת.

היא משוטטת בסמטאות הדחוקות ואולי רק בין החומות והבתים האלה תפסה תפסה מוחשית את האבה המסוייגת והמזורה בינה ובין אבי רתם בכר. גם התפרצותה של תיליה סיעה לא במעט להגברת חששותיה ופחד התחיל מרחש בה.

דרכה של אראלה לקראת קירוב הר לבבות — מן ההר אל המדרגות — הפלגה זו הביאה אותה למבוכה ופי שית המציגת את המרחק הרב החוצץ בין עובדיה בכר ההנוה בהקיץ לבין גבריאל דגן איש המעשה.

שני עולמות מתנגשים. האחד העומד על סף החלון והשני החוסס בקצב הבנייה. מצד אחד, בתי אבן מעוקלים וסופופים וחצרות חשופות ומצד אחר, חורשות צנוברים מרועננים בגסם זכ תים בודדים מוסקים היטב ואור מהב הב. כאן מאפיל גון האפור ושם שמים בהירים. אין כאן חלוקה שווה לבין הדינאמי והסטאטי כי הדינאמית של ההר היא יותר מורגשת כאשר מוצגת — לעומת הפסיביות של רחוב המדרגות — גות הנראית לעין כל.

שורה שלימה של יצורים דועכים מסתמנים על הרקע הקודר של שמי הרחוב. הנה מלכה עסופת שחורים הוז בצת כאבן על המפתן וממלמלת משהו על בנה שנהרג, שוב יושב עובדיה בצל בדידותה, מזמר לו זמר חריש, לבו יוצא לקצת ייש והוא אינו מהבה ל לקוחות עוד — מתוך יאוש מדעת. בזה אחר זה מהמשכת רשימת הסר פוסים הנטולים יכולת ביצוע וכוח פחד שבה. אנשים מרי נפש, מוכי גורל ר אכולי תשוקה. כאן סבלים מתנמנמים על ארגזיהם ויצחק בכר עומד בחנותו על הפחים המעופשים וצופה כל הזים לקראת קונה — ואינו מופיע.

אברהם בכר מתהלך באפס מעשה ר בלבו הרגשת מועקה של מקופח על ידי החברה ושל פחד מפני עצמו — אינו רואה את יריבו רק באביה של אראלה, כי גם חבריה הם לו לזרא. הנה נסים הנמק בהדר רטוב, חש ברגלו התוחבת והוא מבדל זקן ומסתכל ימם שלימים בדגיגים השטנים באקורדיון יור הוזה חלום שלא חלם; או דבקה הש חורה האוהבת אהבה נכונת לממתנה ללא ליאות לבואו של אברהם בכר הרואה את אשרו בהר.

כזהו הרחוב על בתיו וחוריו המצי חניגים לעומת אורחי ההר שהם אנשי מעש המכלים את ימיהם ברדיפה אחר הכבוד והממון. גבריאל דגן איש ההר כל הגיגיו הפוסים בפארצלציות ובכניה וההצלחה מאירה לו פנים. גבריאל דגן גואם גאומים, עושה שליחויות וכר בש כבושים של ממש. כל חייו חוות הפעלתנות טבוע עליהם בניגוד לאך גרציה של יורדי רחוב המדרגות יוש בי קרנות הקופאים על משמרתם הרחוב וההר — תהום פעורה ביני הם ויהודית הגדל ציירה ציור פלאסטי מובהק את שני המעמדות על כל הה מבדיל והמפריד ביניהם — בהעמיקה בקווים חמים את הגבול בין זרי מע לה וזרי מטה.

שלושה דורות של כשפחת דגן הר מושרשים בקרקע המולדת ויצבים מול שלושה דורות ומעלה של בני בכר שגם תולדותיהם נמנים מזמן השלטון העותומני ולפניו. אלה עקוד סלעיני, יסללו דרכים והעפילו להר, ואלה נשאר מתגוררים במרתפים מצופפים, עשנו גרגילות והתנוונו במעונות העוני. ת קופות שונות חלפה תמורות חלו ודבר לא נשתנה אצלם.

ישעיהו דגן היה שומר וותיק, כובש הגליל שקנה חלקת אדמה על ההר הר בם זיתים בכרמו. לעומת זה פסח בני גבריאל על נתינתו של אביו ופנה ל במון. הוא מתרוצץ מעיר לעיר, מעין חמיד במסמכי בנייה או מסגוף הצעת חוזה, ואילו אראלה בתו מצאה את דרכה אל הפלמט.

לא כן בני בכר. בכר הזקן מכר שטח חים לנשותיו של הפחה, בנו יצחק פתח צלפקי למכירת דגים ואילו אברהם הנכד עבר החנות רבות ממסירת עשר גים ברחוב דרך חיל בבריגאדה עד שירוחו בצה"ל.

בין שתי משפחות אלה הרחוקות חת לית רחוק רצתה יהודית הגדל לאחות (סוף בעמוד 6 טור 1)

(*) הוצאת עם עובד תשט"ו

הצופה" 5

יום ששי, י"ב חשוון תשט"ו, 28.10.55

רחוב המדרגות

(סוף מעמוד 5)

את הקצוות, למצוא את נקודת הניבוש
ביניהם, את מיוגן — ולא הצליחה.
אראלה היתה כרוכה אחר אברהם
אולם אביה גבריאל דגן הודעוץ לשמע
הרעיון שבתו תינשא לבחור ספרדי.
אראלה היתה שורש נשמתו (אשתו מתה
עליו) תכלית קיומו וכוחו, ושלוותו
ניטלה עת חשב שהיא תהא לאשה ל-
בחור נחות בן משפחה ירודה. לא ל-
שם זה גידל את הבת שלו. אביו השמ-
רן ישעיהו דגן אונן היתה נסויה לזוג
הצעירים.

— בדורי — אמר הזקן — היינו מא-
מינים שכל ישראל חברים וערבים זה
לזה, אראלה אוהבת את אברהם והבנים
יהיו בנים יהודים של עדות, וזה טוב
כך צריך להיות. גם בתן וגם בנו של
בכר לחמו ועשו משהו ולא היה ביני-
הם הבדל, שעה שהקריבו את עצמם —
ומן הכוח הזה אין להתעלם.

אבל גבריאל דגן עומד בשלר ומפ-
סיר: "הטבע הוא אכזרי ובני אדם בוג-
רים, אראלה לא תהיה מאושרת עם
הבחור הזה".

גבריאל דגן רוצה באושר בתו והוא
מרגיש הרגשה שבהכרה שמנשואין אלה
לא תצמח ברכה, כי נקודת "המוצא"
ושוני הסביבה הם סודות שבטבע שאין
לשנותם ולעקרם.

רחוב המדרגות הוא רומן שלא בא
לקבוע מסמרות: יהודית הנדל שבנתה
את סיפורה בדרך סטאטיסטית נוסח פולק-
נר, יודעת לתאר במתח הולך וגובר את
התפתחות העלילה ובוזה הצליחה להציג
את הבעיה להלבישה עור ועצמות ול-
הפכה לנקודת עיון בתחום חיינו החד-
שים.

הסופרת הוציאה את רחוב המדרגות
ממעגל האלמוניות לדרגת שם דבר. ועל
כך תבורך.